

ETIKA LOVNOG TURIZMA

Tema 1a: Pojam, predmet i naučni
status etike

Н.П.

1. Pojam i predmet etike
2. Naučni status etike

Obrada sadržaja

■ Ad.1.: Pojam i predmet etike

(a) **Termin “etika”** (grčki ethos = običaj, navika, moral) – posebna filozofska disciplina čiji je predmet moral (lat. “skup ili sistem normi kojima se reguliše i ocenjuje praktično ljudsko ponašanje u odnosima prema sebi, drugima i zajednici.” (Popularna enciklopedija, str. 732)

- Etika proučava sadržaje, motive, norme i svrhu moralnog prosuđivanja i delovanja.
- Termin “etika” i osamostaljenje etike kao filozofske discipline vezani su za Aristotela (grčkog filozofa, koji je živeo od 384-322 god. p.n.e.), koji je čovekovu psihološku aktivnost delio na:

1. razumski, logički (znanje, moć shvatanja, pamet), segment, tj. intelektualni (dianoetički) aspekt, i
2. nerazumski, alogički (htenje, požude) segment, tj. moralni (etički) aspekt, gde spadaju takva svojstva (vrline), kao što su: hrabrost, ponos, umerenost

(b) **Dva osnovna značenja termina moral:**

1. Vrednosno neutralo značenje (smisao) morala:
  - slučaj označavanja osobenosti načina ponašanja pojedinca, grupe, istorijske epohe i sl., bez obzira da li je ono dobro ili rđavo, a pritom misleći na ponašanje uopšte, uključujući i dobre i rđave pojave odnosno osobine.
2. Vrednosno određeno značenje (smisao) morala:
  - Označavanje osobenosti ponašanja kao dobrih (moralnih) nasuprot nemoralnim

(v) **Osnovni oblici ispoljavanja morala su:**

- (1) Morali sud kojim se ocenjuje da li je nešto (postupak, držanje, ponašanje, karakter drugog – drugih ili samog sebe) dobro ili rđavo (zlo). Objekti moralne ocene su individualni, međuindividualni i širi društveni odnosi;
- (2) Moralna norma – merilo (kriterijum) ili pravilo, koji predstavljaju poželjni način ponašanja koga se treba pridržavati. Moralne norme su obavezne, a čovek s moralnom svešću ili savešću oseća da ih se treba pridržavati;
- (3) Moralne vrednosti (koje su u tesnoj vezi sa moralnim normama), koje predstavljaju saznanja ili osećanja (doživljaj) da je neki cilj vredan. Suprotan pojam je nevrednost. Npr. “iskrenost” je dobra, a “neiskrenost” rđava moralna osobina. Neki postupci su u datom kontekstu vrednosno indiferentni, ali u nekom drugom kontekstu mogu biti moralno vredni ili nevredni (npr. kretanje naoružanog čoveka u šumi).

Često dolazi do *konflikta vrednosti*, pa se stoga postavlja *hijerarhija vrednosti* (skala vrednosti) na osnovu koje se vrši podređivanje jednih vrednosti drugima (opštijima, višima)

- Iz pojma vrednosti i hijerarhije vrednosti izdvajaju se oblici ispoljavanja morala ili moralne kategorije u koje spadaju: moralni sud, postupak, karakter, savest, obaveza ili dužnost, kriterijum ili pravilo, vrednost, dobro i zlo treba i ne treba, ispravno i neispravno (izvedeno iz treba i ne treba)
- Dva vida (oblika) ispoljavanja morala i to:
- Objektivni vid obuhvata: moralnu normu, attribute dobro i zlo i kategorija treba i ne treba odnosno ispravno i neispravno, koji su konstituisani na bazi života pojedinca u zajednici, a što individua oseća kao vrednost koja ne zavisi od njenog priznavanja ili nepriznavanja i

- Subjektivni vid morala je osećaj obaveznosti, dužnosti

(4) Moralna praksa pretpostavlja, u skladu sa usvojenim vrednostima i moralnim normama, kao i moralno suđenje (vrednovanje vlastitih i postupaka drugih osoba, grupa, institucija, zajednica i sl.) moralnih radnji odnosno osobina. Shodno tome, moral je “oblik ljudske prakse, oblik delatnog, praktičnog odnošenja čoveka prema svetu, prema drugim ljudima kao i prema sebi samom. On se manifestuje u vrednosnom procenjivanju ljudskih postupaka i htenja kao pozitivno ili negativno vrednih (odnosno nevrednih) pri čemu se prvi odobravaju, žele, preporučuju, zapovedaju a drugi ne odobravaju, kude, osuđuju, zabranjuju”. (Vuko Pavićević, Osnovi etike, “Filozofska biblioteka”, Beograd, 1967., str. 14)

- Razlika morala u odnosu na druge oblike prakse je u pogledu: objekata moralne prakse i objekata moralne ocene (moralnog suda). Osobnost moralne prakse je u tome što je njen objekat, čovek sam za razliku od radno-proizvodne prakse, pri čemu su ova dva objekta u najtešnjem jedinstvu. Sam čovek je takođe i objekat moralne ocene.
- Postoje brojne i, sa stanovišta, ne samo filozofije morala (etika), već i sa stanovišta psihologije, antropologije, sociologije i druge, definicije morala. Tako prema jednoj od njih moral predstavlja skup (obično nepisanih) pravila i običaja koji određuju međusobne odnose ljudi, oblik ponašanja, oblik života u nekoj zajednici. Ove norme i pravila odnose se na:
  - Ophođenje prema samom sebi
  - Ophođenje prema drugim osobama
  - Ophođenje prema prirodi

(g) Osnovne subjektivne pretpostavke i komponente moralnosti:

- Moralnost je jedan od oblika društvenosti odnosno čovekove društvene svesti*. Ona počinje onde gde i kada čovek svoju individualnost usklađuje sa zahtevima zajedničkog života. Moralnost je, u najkraćem, moralno postupanje i moralno suđenje. Polazeći od vladajućeg moralnog suđenja (njegovih pretpostavki i sadržaja), osnovne komponente moralnosti su: svest i znanje, osećanja i volja.

(1) Svest i znanje

- Svest – neposredno saznanje čoveka o svojim doživljajima i akcijama, ali i ukupnost svih čovekovih iskustava kako u datom trenutku tako i uopšte.

---

*Aristotel: “Onaj koji ne može da živi u zajednici ili kome ništa nije potrebno, jer je sam sebi dovoljan, nije deo države, te je ili zver ili bog” (Prema: V. Pavićeviću, Osnove etike, 1967., str 19.)

Moralna svest – osobina ličnosti koja se sastoji u poznavanju moralnih zahteva, pravila i normi, sposobnosti promišljanja odnosno procenjivanja šta je moralno, a šta nije; sposobnosti uočavanja moralnih posledica svojih postupaka; sposobnost planiranja i pronalaženja sredstava za ostvarivanje svojih ciljeva, koji su u skladu sa važećim moralnim kodeksom.

- Znanje – “rezultat saznavanja, koga “prati objektivno zasnovana uverenost (sigurnost) i istinitost sudova koje tvrdimo” (Pedagoški leksikon, str. 180). Ono je element svesti (pa time i moralne svesti) i, kao takvo, podrazumeva poznavanje bitnih elemenata stvarnosti, ljudi i ljudskih odnosa, kriterijuma za razlikovanje dobra od zla, ispravnog od neispravnog, poželjnog od nepoželjnog i dr.

(2) Osećanja kao afektivni (emotivni) fenomen su nužan pratilac postupanja i moralnog suđenja.

Moralno osećanje je "doživljavanje moralnog dela, svog i tuđeg, zauzimanje stava prema tom delu, moralno opredeljivanje, pretvaranje moralnog znanja (poznavanje moralnih normi i sistema moralnih vrednosti) u osećanja, i njegovo pounutrenje u doživljavanje, u motive kao osnovu moralnog ponašanja". (Pedagoški leksikon, str. 300).

Moralna osećanja su:

- altruizam – nesebičnost, briga i potpomaganje dobrobiti i sreće drugog; naklonost, obzirnost, ljubav i žrtvovanje za drugoga i sl. Suprotno: egoizam;
- osećanje moralne dužnosti i obaveznosti (trebanje, moranje);
- savest skup načela za prosuđivanje vlastitih postupaka kao dobre (pratilac osećanje zadovoljstva) odnosno kao loše (prate ga kajanje, griža savesti, osećanje krivice i sl.)
- saosećanje odnosno empatija prema drugima
- ljubav prema drugim licima, zajednici, naciji (nacionalizam), otadžbini (patriotizam)

(3) Volja za moralno postupanje – subjektivni doživljaj sa uverenjem da je planirana aktivnost proizašla iz vlastitih namera i da je ista u skladu sa važećim vrednostima i moralnim normama. Ona podrazumeva:

- izdržljivost, snagu volje, samosavlađivanje;
- odlučnost i gotovost za moralno postupanje (donošenje odluka);
- naponi, istrajnost i upornost za sprovođenje odluke;
- osobine ličnosti za moralno postupanje: samostalnost, odlučnost i gotovost da se primi na sebe odgovornost za odluke koja se odlikuju istrajnošću i upornošću.

(d) **Razvoj moralnosti – dve osnovne faze:**

(1) Heteronomija (grč.) stanje u kome se subjekt pokorava normama ponašanja nametnutim spolja (od drugog, pojedinca, društva i sl.). Ona preovlađuje u početku razvoja pojedinca. Tada ne postoji razumevanje značenja zahteva i normi.

(2) Autonomija (grč. outos – sam + nomos – zakon, lat. mos – običaj) – izvor morala je u čoveku, pa on sam određuje moralnu normu kojoj će se pokoravati, odnosno norme ponašanja se prihvataju kao načela vlastitog ponašanja (delovanja). Postoji želja da se postupa u skladu sa usvojenim vrednostima i normama.

Etape razvoja moralnosti od heteronomije do autonomije:

- Navikavanje na određene postupke (disciplinovano ponašanje) – nagrađivanje – kažnjavanje;
- Razvijanje svesti o sebi kao o biću koje je za nešto odgovorno ili zaslužno;

Strahopoštovanje prema autoritetu: razumna strogost, kriterijum dobrote ili ispravnosti radnje autoriteta; ...saglasnost sa pravilom koje on postavlja (za dete autoritet su odrasli ljudi – roditelji, nastavnici);

- Odgovornost (objektivna – stavljanje težišta na samu radnju) (subjektivna – autonomni moralni stav). Autonomija se javlja oko 10. god. života.

Ad.2.: Naučni status etike

- Šta je nauka? I da li je etika nauka?
- “Nauka je objektivno, kritički i metodski izvedeno znanje” (M. Marković, Filozofski osnovi nauke, Beograd, 1981., str. 13). Cilj nauke (po ovom autoru) je utvrđivanje objektivne istine o stvarnosti. Zadatak nauke je utvrđivanje manje ili više konstantnih odnosa među činjenicama (zakona odnosno zakonitosti), kao i određivanje postupaka, metoda, normi ili pravila za postizanje određenih ljudskih svrha.
- Podela nauka:
  - Nauke koje se bave utvrđivanjem zakona –(indicativus, lat. onaj što pokazuje ono što jeste) – indikativne nauke
  - Nauke koje se bave određivanjem postupaka, metoda i normi za postizanje određenih ljudskih ciljeva – normativne nauke (norma, lat. – pravilo, propis, merilo, načelo rada, ugledni primer i dr.)
  - Kada jedna misaona aktivnost spada u nauku?

Onda kada koristi adekvatan pristup (naučni metod) određenom predmetu istraživanja, koji se bazira na analizi objektivnih činjenica i odnosa.

- Etika, shodno zadatku koji se pred njeno istraživanje postavlja (proučavanje morala), ima dva oblika (komponente) i to:
- Teorijska Etika – bavi se objašnjavanjem i razumevanjem moralnog fenomena – humanistička, društvena i filozofska nauka i
- Normativna Etika – polazi od: (1) neke ljudske potrebe (vrednost, cilj) i (2) prepreke/a za njihovo zadovoljenje.
- Stoga uključuje utvrđivanje sredstava, postupaka i normi. Ona uz pomoć nauka o čoveku i društvu utvrđuje šta je doista vrednost (iako samu vrednost ne konstituiše).
- Predmet etike (konkretizovan): ispitivanje (promišljanje) ciljeva i smisla moralnih htenja, utvrđivanje kriterijuma za vrednovanje moralnih dela (postupaka), kao i uopšte zasnovanost morala.

- Zasnovanost Etike (moguća orijentacija):

- Apriorizam
- Empirizam
- Itelektualizam
- Aksiologija
- Naturalizam
- Voluntarizam
- Eudemonizam
- Hedonizam
- Perfekcionizam
- Utilitarizam

* Videti: Vladimir Filipović (gl.urednik) (1965): Filozofijski rječnik, Matica hrvatska, Zagreb

S obzirom na predmet naučnih preokupacija etika može biti orijentisana:

- Individualistički
- Egoistički
- Altruistički
- Socijalno

HVALA NA PAŽNJI